

Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (втори състав)

15 януари 2015 година *

„Преюдициално запитване — Директива 96/9/ЕО — Правна закрила на базите данни — База данни, която не се закриля нито от авторското право, нито от правото sui generis — Договорно ограничение на правата на ползвателите на базата данни“

По дело C-30/14

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Hoge Raad der Nederlanden (Нидерландия) с акт от 17 януари 2014 г., постъпил в Съда на 22 януари 2014 г., в рамките на производство по дело

Ryanair Ltd

срещу

PR Aviation BV,

СЪДЪТ (втори състав),

състоящ се от: R. Silva de Lapuerta, председател на състава, К. Lenaerts (докладчик), заместник-председател на Съда, J.-C. Bonichot, Ал. Арабаджиев и J.-L. da Cruz Vilaça, съдии,

генерален адвокат: Y. Bot,

секретар: C. Strömholm,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 12 ноември 2014 г.,

като има предвид становищата, представени:

- за Ryanair Ltd, първоначално от M. van Heezik, A. van Aerde и R. Le Poole, след това от A. van Aerde и R. Le Poole, advocaten,
- за PR Aviation BV, от A. Groen, advocaat,
- за Европейската комисия, от J. Samnadda и F. Wilman, в качеството на представители,

предвид решението, взето след изслушване на генералния адвокат, делото да бъде разгледано без представяне на заключение,

постанови настоящото

* Език на производството: нидерландски.

Решение

- 1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на Директива 96/9/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 11 март 1996 година за правна закрила на базите данни (ОВ L 77, стр. 20; Специално издание на български език, 2007 г., глава 13, том 17, стр. 102).
- 2 Запитването е отправено в рамките на правен спор между Ryanair Ltd (наричано по-нататък „Ryanair“) и PR Aviation BV (наричано по-нататък „PR Aviation“), свързан с използването от последното на данни от интернет страницата на Ryanair за търговски цели.

Правна уредба

Правото на Съюза

- 3 Директива 96/9 има четири глави.
- 4 Глава I от Директива 96/9, озаглавена „Обхват“, предвижда следното в параграфи 1 и 2 от член 1, който носи същото заглавие:

„1. Настоящата директива се отнася до правната закрила на бази данни в каквато и да е форма.

2. За целите на настоящата директива „база данни“ означава сборник от самостоятелни произведения, данни или други материали, подредени по систематичен или методичен начин и индивидуално достъпни по електронен или друг път“.

- 5 В глава II от тази директива, озаглавена „Авторско право“, се намира член 3, озаглавен „Обект на закрила“, в параграф 1 от който се предвижда следното:

„В съответствие с настоящата директива базите данни, които с оглед на подбора или подреждането на съдържанието им представляват собствено интелектуално творение на автора, ще бъдат закриляни като такива от авторското право. Никакви други критерии няма да бъдат приложими за определяне пригодността им за тази закрила“.

- 6 Член 5 от същата директива, озаглавен „Ограничени действия“, се намира в глава II и има следното съдържание:

„По отношение на обективизираната форма на базата данни, която е закриляна от авторско право, авторът на базата данни има изключителното право да извършва или да разрешава:

- а) временно или постоянно възпроизвеждане по какъвто и да е начин и в каквато и да е форма, изцяло или отчасти;
- б) превод, преработка, обработка и каквито и да е други изменения;
- в) всякаква форма на публично разпространение на базата данни или на копия от нея. (...);
- г) всякакво съобщаване, изобразяване на екран или публично изпълнение;
- д) всякакво възпроизвеждане, разпространение, съобщаване, изобразяване на екран или публично изпълнение на резултатите от действията по буква б)“.

- 7 Член 6 от Директивата, озаглавен „Изключения от ограничените действия“, се намира в същата глава II и предвижда следното в параграф 1:

„За извършването от законния ползвател на база данни или на копие от нея на всяко от действията, посочени в член 5, което е необходимо за достъп до съдържанието на базите данни и нормалното използване на съдържанието от законния ползвател, не се изисква съгласието на автора на базата данни. Когато законният ползвател има право да използва само част от базата данни, тази разпоредба се прилага само за тази част“.

- 8 В глава III от Директива 96/9, озаглавена „Право sui generis“, се намира член 7, озаглавен „Обект на закрила“, в параграфи 1 и 5 от които се предвижда следното:

„1. Държавите членки предвиждат право на производителя на база данни, която показва, че е налице количествено или качествено съществена инвестиция за придобиването, проверката или оформлението на съдържанието, да не допуска извличане и/или повторно използване на цялата или на съществена част, в количествено или качествено отношение, от съдържанието на тази база данни.

[...]

5. Нееднократното и системното извличане и/или повторно използване на несъществените части от съдържанията на бази данни, изискващи действия, които противоречат на нормалното използване на тази база данни или които неоснователно увреждат законните интереси на производителя на базата данни, не са разрешени“.

- 9 Член 8 от посочената директива, озаглавен „Права и задължения на законните ползватели“, се намира в същата глава III и предвижда следното:

„1. Производителят на база данни, която е публично предоставена по какъвто и да е начин, не може да пречи на законния ползвател да извлича и/или повторно използва несъществена част от нейното съдържание, в качествено или количествено отношение, за каквито и да е цели. Когато законният ползвател има право да извлича и/или повторно използва само част от базата данни, този параграф се прилага само за тази част.

2. Законният ползвател на база данни, която е публично предоставена по какъвто и да е начин, не може да извършва действия, които противоречат на нормалното използване на базата данни или неоснователно увреждат законните интереси на производителя на базата данни.

3. Законният ползвател на база данни, която е публично предоставена по какъвто и да е начин, не може да уврежда носителя на авторско или сродно право по отношение на произведенията или обектите, които се съдържат в базата данни“.

- 10 Член 15, озаглавен „Обвързващо естество на определени разпоредби“, се намира в глава IV от Директива 96/9, озаглавена „Общи разпоредби“, и предвижда следното:

„Всякакви договорни условия, противоречащи на член 6, параграф 1 и член 8, са нищожни“.

Нидерландското право

- 11 Директива 96/9 е транспонирана в нидерландското право със Закона за адаптиране на нидерландското законодателство към Директива 96/9/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 11 март 1996 година за правна закрила на базите данни (Wet houdende aanpassing van

de Nederlandse wetgeving aan richtlijn 96/9/EG van het Europees Parlement en de Raad van 11 maart 1996 betreffende de rechtsbescherming van databanken) от 8 юли 1999 г. (Stb. 1999, стр. 303; наричан по-нататък „Законът за базите данни“).

- 12 Законът за авторското право (Auteurswet, наричан по-нататък „Aw“) предвижда следното в член 1:

„Авторското право е изключителното право на автора на произведение на литературата, изкуството или науката, или на негов правоприемник, да разгласи това произведение и да го възпроизвежда, при спазване на законовите ограничения“.

- 13 Член 10 от Aw гласи:

„1. Произведения на литературата, науката или изкуството по смисъла на този закон са:

1° книги, брошури, вестници, периодични издания и всякакви други писмени произведения;

[...]

3. Сборниците от самостоятелни произведения, данни или други материали, подредени по систематичен или методичен начин и индивидуално достъпни по електронен или друг път, са защитени като самостоятелни произведения, без да се засягат другите права върху сборника, авторското право или другите права върху съдържащите се в сборника произведения, данни или други материали, защитени като самостоятелни произведения.

[...]“.

- 14 Съгласно член 24а от Aw:

„1. Възпроизвеждането от законния ползвател на масив от данни, необходимо за получаването на достъп до този масив и за нормалното му използване, не се счита за нарушение на авторското право върху сборниците по смисъла на член 10, параграф 3.

[...]

3. Параграфи 1 и 2 не могат да бъдат дерогирани със споразумение в ущърб на законния ползвател“.

Спорът по главното производство и преюдициалният въпрос

- 15 PR Aviation поддържа интернет страница, на която потребителите могат да търсят данни за полети на нискотарифни авиокомпаниии, да сравняват цени и да резервират полети, като за последната операция се плаща комисиона. PR Aviation получава необходимите за отговора на всяко отделно запитване данни по автоматизиран път, и по-специално от масив от данни, свързан с достъпната и за потребителите интернет страница на Ryanair.

16 Достъпът до посочената интернет страница предполага, че нейният посетител приема прилагането на общите условия на Ryanair, като „маркира“ съответната кутийка. Към момента на осъществяване на разглежданите в главното производство факти посочените условия съдържат следните клаузи:

„2. Изключителна дистрибуция. Тази интернет страница и телефонният център на Ryanair са изключителните дистрибутори на услугите на Ryanair. Ryanair.com е единствената интернет страница, която има право да продава места за полетите на Ryanair. Ryanair не разрешава на други страници да продават места за неговите полети, независимо дали става въпрос за резервации на самостоятелни места или на пакетни почивки (package). [...]

3. Разрешено използване. Вие може да използвате тази интернет страница само за следните частни, нетърговски цели: i) разглеждане на тази интернет страница, ii) извършване на резервации, iii) проверка/промяна на резервации, iv) проверка на информация за час на кацане и излитане, v) онлайн регистрация, vi) отваряне на други интернет страници чрез връзки, които се намират на тази интернет страница, vii) използване на други функции, които може да се намерят на тази интернет страница.

Използването на автоматизирани системи или софтуер за извличането на данни от тази интернет страница или от интернет страница www.bookryanair.com за търговски цели („screen scraping“) е забранено, с изключение на случаите, когато трети лица са сключили направо с Ryanair писмено лицензионно споразумение, което дава на съответното трето лице достъп до информацията на Ryanair за цените, полетите и полетните разписания, и то само за сравняване на цените“.

17 Като се позовава на Директива 96/9, на Закона за базите данни, както и на Aw, Ryanair твърди, че PR Aviation е нарушило правата му върху неговия масив от данни и че е действало в нарушение на общите условия за използване на неговата интернет страница, въпреки че ги е приело. Ryanair иска PR Aviation да бъде осъдено да се въздържа от всякакво нарушение на неговите права под страх от имуществена санкция, както и да му заплати обезщетение.

18 С решение от 28 юли 2010 г. Rechtbank Utrecht (Районен съд Утрехт) отхвърля искането на Ryanair, доколкото то се основава на нарушение на Директива 96/9 и на Закона за базите данни. За сметка на това съдът уважава искането в частта му, която се основава на Aw, и осъжда PR Aviation да се въздържа от всякакво нарушение на авторските права на Ryanair върху полетните му данни, както и да обезщети последното за претърпените вреди.

19 PR Aviation подава въззивна жалба срещу това решение. Ryanair подава насрещна жалба срещу решението, в която оспорва становището на Rechtbank Utrecht, че не може да се ползва от закрилата, предвидена в Директива 96/9 и в Закона за базите данни.

20 С решение от 13 март 2012 г. Gerechtshof te Amsterdam (Апелативен съд Амстердам) отменя решението на Rechtbank Utrecht и отхвърля насрещната жалба на Ryanair.

21 Що се отнася до авторското право, Gerechtshof постановява по същество, че дори да се приеме, че публикуваната от Ryanair дигитална информация попада под закрилата на писмените произведения („geschriftenbescherming“) по смисъла на член 10, параграф 1, точка 1 от Aw, PR Aviation не е нарушило правата на Ryanair, тъй като неговото поведение съответства на нормалното използване по смисъла на член 24а, параграф 1 от Aw, което следователно е законосъобразно, на интернет страницата на Ryanair. Той добавя, че предвидената в общите условия на Ryanair забрана за ползване на интернет страницата на последното за търговски цели не може да промени направения по-горе извод, като се има предвид по-специално член 24а, параграф 3 от Aw, който съответства на член 15 от Директива 96/9.

- 22 Що се отнася до правото *sui generis*, *Gerechtshof te Amsterdam* приема, че *Ryanair* не е доказало наличието на „съществена инвестиция“ при създаването на своя масив от данни по смисъла на Директива 96/9 и на Закона за базите данни.
- 23 *Ryanair* подава жалба срещу решението на *Gerechtshof te Amsterdam* до *Hoge Raad der Nederlanden* (Върховен съд на Нидерландия). В подкрепа на жалбата си то посочва едно-единствено основание, което се състои от две части.
- 24 В първата част от това основание *Ryanair* оспорва становището на апелативната инстанция, че не може да се ползва от закрилата на писмените произведения по смисъла на член 10, параграф 1, точка 1 от *Aw*.
- 25 В това отношение запитващата юрисдикция счита обаче, че за целите на авторскоправната закрила няма други критерии освен този за оригиналност. Подчертавайки, че съгласно решението на *Gerechtshof te Amsterdam* масивът от данни на *Ryanair* не отговаря на този критерий, тя стига до заключението, че тази част от изтъкнатото от *Ryanair* основание не може да доведе до касиране на посоченото решение.
- 26 В рамките на втората част от основаниято на жалбата, изложено при условията на евентуалност, *Ryanair* твърди по същество, че *Gerechtshof te Amsterdam* погрешно е приел, че неспазването от *PR Aviation* на наложената му договорна забрана да извлича данни от базата на *Ryanair* за търговски цели, без да е сключило писмено лицензионно споразумение с последното дружество, не представлява неизпълнение на задължения от негова страна.
- 27 В това отношение запитващата юрисдикция си задава въпроса дали приложното поле на Директива 96/9 обхваща базите данни, които не се закрилят нито от авторското право въз основа на глава II от Директивата, нито от право *sui generis* въз основа на глава III от същата директива, и оттам дали ограниченията на свободата на договаряне, които следват от член 6, параграф 1 и членове 8 и 15 от Директивата, се прилагат и за такива бази данни.
- 28 При това положение *Hoge Raad der Nederlanden* решава да спре производството и да постави на Съда следния преюдициален въпрос:

„Действието на Директива [96/9] обхваща ли и онлайн бази данни, които не се закрилят нито от авторското право въз основа на глава II от Директивата, нито от правото *sui generis* въз основа на глава III [от тази директива], и то в смисъл, че свободата да се използват такива бази данни не може, в приложение (независимо дали по аналогия или не) на член 6, параграф 1 и член 8 във връзка с член 15 от Директива [96/9], да бъде ограничавана с договор?“.

По преюдициалния въпрос

- 29 Със своя въпрос, който изхожда от схващането, че разглежданият в главното производство масив от данни на *Ryanair* представлява база данни по смисъла на член 1, параграф 2 от Директива 96/9, която обаче не се закриля нито от авторското право въз основа на глава II от тази директива, нито от правото *sui generis* въз основа на глава III от Директивата, което обстоятелство следва да се провери от запитващата юрисдикция, последната иска по същество да се установи дали Директива 96/9 трябва да се тълкува, в приложение на член 6, параграф 1 и член 8 във връзка с член 15 от тази директива, в смисъл, че свободата да се използва такава база данни не може да бъде ограничавана с договор.

- 30 В самото начало следва да се припомни, че съгласно постоянната съдебна практика дадена директива не може сама по себе си да поражда задължения за частноправен субект и следователно позоваването на самата директива не е възможно срещу частноправен субект (вж. по-специално решения Faccini Dori, C-91/92, EU:C:1994:292, т. 20, Küçükdeveci, C-555/07, EU:C:2010:21, т. 46 и Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, т. 37).
- 31 Също така според постоянната съдебна практика от националните юрисдикции се изисква при прилагане на вътрешното право да го тълкуват, доколкото е възможно, в светлината на текста и целите на съответната директива (вж. по-специално решения Pfeiffer и др., C-397/01—C-403/01, EU:C:2004:584, т. 114, Küçükdeveci, EU:C:2010:21, т. 48 и Dominguez, EU:C:2012:33, т. 24).
- 32 След тези предварителни бележки следва да се изтъкне, че член 1, параграф 2, който се намира в глава I от Директива 96/9, съдържа определение на понятието „база данни“.
- 33 Макар, както изтъква PR Aviation, тази разпоредба да придава на посоченото понятие широк смисъл, за който нямат значение съображения от формален, технически или материален характер (вж. в този смисъл решение Fixtures Marketing, C-444/02, EU:C:2004:697, т. 20—32), при все това съгласно собствения му текст определението, съдържащо се в член 1, параграф 2 от Директива 96/9, е предвидено „[з]а целите на настоящата директива“.
- 34 Съгласно текста на член 1, параграф 1 от Директива 96/9 обаче тази разпоредба има за цел „правната закрила на базите данни“. В тази връзка Директивата предвижда две форми на правна закрила на такива бази. Първата форма, която е уредена в членове 3—6, съдържащи се в глава II от посочената директива, се състои в авторскоправна закрила и съгласно текста на член 3, параграф 1 от същата директива е приложима към базите данни, които с оглед на подбора или подреждането на съдържанието им представляват собствено интелектуално творение на автора. Втората форма, която е уредена в членове 7—11 от Директива 96/9, съдържащи се в глава III от нея, се състои от закрила с право *sui generis* и съгласно текста на член 7, параграф 1 от тази директива е приложима към базите данни, при които е налице количествено или качествено съществена инвестиция за придобиването, проверката или оформлението на съдържанието. В членове 12—16 от посочената директива, съдържащи се в глава IV от нея, са предвидени общи разпоредби за тези две форми на правна закрила.
- 35 Следователно, обратно на твърденията на PR Aviation, обстоятелството, че дадена база данни има елементите на определението, съдържащо се в член 1, параграф 2 от Директива 96/9, не позволява да се направи извод, че към нея се прилагат разпоредбите на тази директива, които уреждат авторското право и/или правото *sui generis*, ако тя не отговаря нито на условието за прилагане на авторскоправната закрила, предвидено в член 3, параграф 1 от посочената директива, нито на условието за прилагане на закрилата с право *sui generis*, посочено в член 7, параграф 1 от същата директива.
- 36 Що се отнася до разпоредбите на Директива 96/9, които се посочват конкретно от запитващата юрисдикция в нейния въпрос, следва да се добави, че член 6, параграф 1 от тази директива, който при определени условия дава право на законния ползвател на база данни да извършва без съгласието автора на базата данни действията, предвидени в член 5 от посочената директива, попада, както и член 5, в рамките на главата от Директивата, която е посветена на авторското право, и следователно не е приложим към базите данни, които не се закрилят от това право.
- 37 От своя страна член 8 от Директива 96/9, който посочва по-специално правата на законния ползвател на база данни, се съдържа в главата от тази директива, посветена на правото *sui generis*, и поради това не е приложим към базите данни, които не се закрилят от това право.

- 38 Що се отнася до член 15 от Директива 96/9, който предвижда обвързващо естество на някои разпоредби от тази директива, като обявява за нищожни всякакви договорни условия, които им противоречат, той посочва изрично само член 6, параграф 1 и член 8 от Директивата.
- 39 Следователно от предмета и структурата на Директива 96/9 е видно, че член 6, параграф 1 и членове 8 и 15 от тази директива, предвиждащи права с обвързващо естество в полза на законните ползватели на база данни, не са приложими към база данни, която не се закриля нито от авторското право, нито от правото *sui generis* съгласно посочената директива, така че последната не е пречка за приемането на договорни клаузи относно условията за използване на такава база данни.
- 40 Този анализ се подкрепя от общата систематика на Директива 96/9. Както подчертават Ryanair и Европейската комисия, тази директива се основава на равновесието между правата на лицето, създало база данни, от една страна, и правата на законните ползватели на такава база, а именно третите лица, на които това лице е разрешило да използват посочената база, от друга страна. В този контекст приложението на член 6, параграф 1 и членове 8 и 15 от Директива 96/9, които предоставят права на тези законни ползватели и същевременно ограничават правата на лицето, създало базата данни, е възможно единствено при наличието на база данни, върху която нейният създател има права въз основа или на авторското право, уредено в член 5 от тази директива, или на правото *sui generis*, предвидено в член 7 от посочената директива. За сметка на това приложението на горепосочените разпоредби е лишено от значение, когато става въпрос за база данни, чийто създател няма нито едно от горепосочените права съгласно Директива 96/9.
- 41 Обратно на твърденията на PR Aviation, това тълкуване на Директива 96/9 не може да намали интереса да се претендира предвидената в посочената директива правна закрила, доколкото за разлика от създателя на незащитена от същата директива база данни, създателят на защитена от Директивата база данни не се ползва от договорната свобода да ограничава правата на ползвателите на своята база.
- 42 Всъщност подобна аргументация пренебрегва правния и икономически интерес за лицето, което е инвестирало в създаването на база данни, от хармонизирания в държавите членки режим на автоматична закрила, свързан с изключителното право въз основа на авторското право да се запази извършването на различните действия, посочени в член 5 от Директива 96/9, както и въз основа на правото *sui generis* да се забрани извършването на действията, предвидени в член 7, параграфи 1 и 5 и член 8, параграф 2 от тази директива. Както подчертава Комисията в съдебното заседание, за да се ползва тази закрила, не е необходимо извършването на административни формалности и не се изисква сключването на предварително договорно споразумение.
- 43 При това положение, ако създателят на защитена от Директива 96/9 база данни реши да разреши използването на неговата база данни или на нейно копие, той може, както се потвърждава от съображение 34 от Директивата, да определи рамките на това използване, като сключи споразумение със законния ползвател, в което при спазване на разпоредбите на посочената директива да се уточни „предназначение[то] и [...] начина“ на използване на базата данни или на нейното копие.
- 44 За сметка на това, когато става дума за база данни, към която Директива 96/9 не е приложима, нейният създател не може да се ползва от установения с тази директива режим на правна закрила, така че той може да търси закрила на своята база данни само въз основа на приложимото национално право.

- 45 Предвид гореизложените съображения на отправения въпрос следва да се отговори, че Директива 96/9 трябва да се тълкува в смисъл, че не е приложима към база данни, която не се закриля нито от авторското право, нито от правото *suī generis* въз основа на тази директива, така че член 6, параграф 1 и членове 8 и 15 от Директивата не са пречка създателят на такава база данни да установи договорни ограничения за използването ѝ от трети лица, без да се засяга приложимото национално право.

По съдебните разноси

- 46 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноси. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (втори състав) реши:

Директива 96/9/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 11 март 1996 година за правна закрила на базите данни трябва да се тълкува в смисъл, че не е приложима към база данни, която не се закриля нито от авторското право, нито от правото *suī generis* въз основа на тази директива, така че член 6, параграф 1 и членове 8 и 15 от Директивата не са пречка създателят на такава база данни да установи договорни ограничения за използването ѝ от трети лица, без да се засяга приложимото национално право.

Подписи